

MEDENİ HUKUK-I

KOLAYAOF

1. Ünite— Medeni Hukuka Giriş, Medeni Hukukun Kaynakları ve Temel Kavramları

Hukuk Kavramı

“Hukuk, toplumu düzen altına alan ve devlet yaptırımı ile kuvvetlendirilmiş bulunan kuralların bütünüdür”. Hukukun biçimsel yönünü ön plana çıkaran bir başka tanıma göre ise “hukuk, toplum hayatında kişilerin birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen ve uyulması kamu gücü ile desteklenmiş bulunan sosyal kurallar bütünüdür”. Hukukun temel amaçları dirlik ve düzeni sağlama, hukukî güvenliği sağlama, adaleti sağlama ve toplumun gereksinimlerini karşılamaktır.

Hukukun Kolları (Branşları) ve Medeni Hukukun Yeri: Romanın ünlü hukukçusu Ulpianus, devletin yapısını ilgilendiren hukuka “kamu hukuku” (jus publicum), kişilerin çıkarlarını ilgilendiren hukuka ise özel hukuk (jus privatum) demiştir. Medeni hukuk özel hukukun en geniş, en kapsamlı ve en önemli dalıdır.

MEDENİ HUKUK

Medeni hukuk terimi, sözlük anlamı itibarıyla “şehir hukuku” veya “şehirliler hukuku” anlamına gelmektedir. Kişiler arasındaki özel ilişkileri konu edinen medeni hukuk, kişilerin birbirleriyle ve belirli ölçüde devletle olan doğrudan veya dolaylı ilişkilerini düzenleyen kurallardan oluşan bir pozitif hukuk alanıdır. Medeni hukuk, düzenlediği ilişkilerin niteliği ve kapsamı açısından beş ana dala ayrılmaktadır. Bunlar; “kişiler hukuku”, “aile hukuku”, “miras hukuku”, “eşya hukuku” ve “borçlar hukuku”dur.

Kişiler Hukuku: Kişiler hukuku, temelde kişiyi soyut bir şekilde ele alıp inceler. Bu çerçevede hak sahibi olan kişilerin türlerini, ehliyetlerini, kişisel durumlarını, yakınlarıyla olan ilişkilerini (hısımlık), belli yer ile olan ilgilerini (ikametgâh), kişiliğin başlangıcı, sona ermesi ve kişiliğin korunmasını düzenler.

Aile Hukuku: Aile hukuku, nişanlanmadan başlayarak, evlenme, evliliğin ortadan kalkması, eşlerin karşılıklı hak ve ödevleri, velâyet, ana baba ile çocuklar arasındaki hukukî bağ, aile üyeleri arasındaki ilişkiler, vesayet gibi konuları düzenler. Bu anlamda “aile ilişkileri” olarak adlandırılacak tüm konular aile hukukunun kapsamı içine girer.

Miras Hukuku: Miras hukuku, bir gerçek kişinin ölümünden sonra, sağlığında elde etmiş olduğu para ile ölçülebilen hak ve borçlarının kimlere ve nasıl geçeceğini düzenler.

Eşya Hukuku: Eşya hukuku, kişilerin eşya üzerindeki egemenlik ve tasarruflarının niteliğini ve türlerini, onların bu egemenlik dolayısıyla diğer kişilerle olan ilişkilerini düzenler. Eşya hukukunun temel konusunu oluşturan aynı haklar, kişilere eşya üzerinde hâkimiyet sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilen mutlak haklardır.

Borçlar Hukuku: Borçlar hukuku, kişiler arasında kurulan farklı türlerdeki borç ilişkilerini ve bunlardan doğacak alacak haklarını ve borçları düzenler. Türk hukukunda medeni hukuk ilişkileri iki ayrı kanunda düzenlenmiştir. Bunlardan biri Medeni Kanun diğeri ise Borçlar Kanunudur. Ancak bu iki kanun gerçekte birbirine bağlı metin niteliğini taşır. Borçlar hukukunu düzenleyen Borçlar Kanunu, diğer dört medeni hukuk dalını düzenleyen Medeni Kanunun ayrılmaz bir parçası olduğunu açıkça belirtmektedir.

MEDENİ HUKUKUN KAYNAKLARI

Hukukun kaynağı denildiğinde, hukuk kurallarının nereden ve nasıl ortaya çıktıkları anlaşılır. Medeni hukukun kaynakları incelendiğinde bu kaynakların genel olarak “asli kaynaklar”, “tali kaynaklar” ve “yardımcı kaynaklar” olmak üzere üçe ayrıldığı görülür.

Asli Kaynaklar: Medeni hukukun asli kaynağının ne olduğu Türk Medeni Kanununun 1. Maddesinde açıkça belirtilmiştir. Gerçekten de TMK. M. 1'e göre, "Kanun sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır. Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiye ona göre karar verir". Her ne kadar burada "kanun"dan söz edilmiş ise de, bundan kasıt "yazılı hukuk kuralları"dır. Yazılı hukuk kurallarını ise temelde beş grupta toplayabiliriz. Bunlar; "kanunlar", "kanun hükmünde kararnameler", "tüzükler", "yönetmelikler" ve "içtihadı birleştirme kararları"dır.

Kanunlar: Medeni hukukun yazılı kaynakları arasında Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve diğer kanunlar vardır. Medeni Kanun deyince ilk başta belirtilmesi gereken husus Türk hukukunda iktibas (resepsiyon) yönteminin benimsenmiş olduğu hususudur. Bu yöntemin temelinde yabancı bir ülkenin hukukunun aynen veya bazı değişikliklerle kabul edilip başka bir ülkede yürürlüğe konması söz konusudur. Türkiye de bu yöntemi benimseyen ülkelerden biridir ve bu yöntemin ilk örneği de Medeni Kanun ve Borçlar Kanunudur. İsviçre Medeni Kanunu ile İsviçre Borçlar Kanunu bazı değişiklikler yapılarak Türkçeye çevrilmiş ve Medeni Kanun 17.2.1926, Borçlar Kanunu ise 22.4.1926 tarihinde kabul edilerek her ikisi de 4.10.1926 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

TMK ile BK kişiler arasındaki özel hukuk ilişkilerinin önemli bir kısmını düzenlemekle beraber toplum hayatında, sosyal, kültürel ve teknik alanlarda yaşanan gelişmeler, yeni hukuki kavram ve sorunları da beraberinde getirdiğinden Medeni Hukukun yazılı kaynağını oluşturan diğer kanunların arasında, Soyadı Kanunu, Nüfus Kanunu, Dernekler Kanunu, Kat Mülkiyeti Kanunu, Tapu Kanunu, Ticari İşletme Rehni Kanunu, İmar Kanunu, Kadastro Kanunu gibi kanunlar da sayılabilir.

Kanun Hükmünde Kararnameler: 1961 Anayasasında 1971 yılında yapılan değişiklik ile Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararnama çıkarma yetkisi verilmiştir. Kanun hükmünde kararnama çıkarmaya ilişkin düzenleme 1982 Anayasası ile de kabul edilmiştir. Bu bağlamda Türkiye Büyük Millet Meclisi, kanun ile belli konularda Bakanlar Kuruluna "kanun hükmünde kararnama" çıkarma yetkisi verebilir. Söz konusu yetki kanununda, kararnamenin amacı, kapsamı, ilkeleri ve bu yetkiyi kullanma süresi açıkça gösterilmelidir Kanun hükmünde kararnameler de kanunlar gibi, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girerler. Ancak kanun hükmünde kararnameler yayımlandığı gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulurlar. Meclise sunulan kararnameler, kanunların görüşülmesi için konulmuş olan kurallara göre, öncelik ve ivedilik ile görüşülürler. Bu görüşme neticesinde kararnama, aynen kabul edilebilir, değiştirilebilir veya reddedilebilir. Reddedilen kararnameler, ret kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkarlar.

Tüzükler: 1982 Anayasası'nın 115. maddesine göre, Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştay incelenmesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir. Tüzükler, Cumhurbaşkanı tarafından imzalanır ve kanunlar gibi Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer. Bu hükümden anlaşılacağı üzere tüzükler, kanunların uygulanmasını göstermek ya da kanunların emrettiği durumları düzenlemek üzere çıkarılırlar. Tüzüklere örnek olarak, Soyadı Nizamnamesi, Hayvan Rehni Tüzüğü, Tapu Sicil Tüzüğü gösterilebilir.

Yönetmelikler: Kamu kuruluşları, kendi görev alanlarını ilgilendiren yasa ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak koşuluyla yönetmelik çıkarabilirler. Anayasanın 124. maddesinde getirilen düzenlemeye göre, Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri kendi görev alanlarını ilgilendiren yasa ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak için ve bunlara aykırı olmamak koşuluyla yönetmelik çıkarma yetkisine sahiptir. İdarenin yönetmelik çıkarması düzenli yönetim ilkesinin bir gereğidir ve idare bu yetkiye kendiliğinden sahiptir. Bir başka deyişle idarenin yönetmelik çıkarmak için ayrıca yasayla yetkili kılınması gerekmez. Bakanlıklar kendi başlarına yönetmelik çıkarabilecekleri gibi birkaç bakanlık birlikte de yönetmelik çıkarabilir. Medeni hukuk alanındaki

yönetmeliklere örnek olarak, Evlendirme Yönetmeliği, Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik gösterilebilir

İçtihadı Birleştirme Kararları: İçtihadı Birleştirme Kararları, Yargıtay'da Büyük Genel Kurul da denilen İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu veya Küçük Genel Kurul dediğimiz Hukuk Genel Kurulu ya da Ceza Genel Kurulu tarafından alınır ve Resmi Gazete'de yayımlanır. Her iki genel kurulun aldığı kararın hukuki değeri aynıdır.

Tali Kaynaklar: Tali kaynaklar, TMK m. 1 hükmü gereğince, hâkimin önüne gelen hukuki uyuşmazlığı çözerken yazılı hukuk kuralı bulamaması durumunda başvuracağı kaynaklardır. Bu kaynaklar örf ve âdet hukuku ve hâkimin yarattığı hukuktur.

Örf ve Âdet Hukuku: Örf ve âdet hukuku, medeni hukukun yazılı olmayan kaynakları arasındadır. Gerçekten de, TMK. M. 1/1'e göre, "Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, örf ve âdet hukukuna göre karar verir". Bu hükümden anlaşılacağı üzere, örf ve âdet hukuku kuralları, hâkimin yazılı bir hukuk kuralı bulamadığı durumlarda başvuracağı tali bir kaynaktır. Bir örf ve âdet kuralının hukuk kuralı haline gelebilmesi için maddi unsur, manevi unsur ve hukuki unsur olarak adlandırılan üç unsura ihtiyaç vardır. Örf ve âdet hukukunun maddi unsuru süreklilik, devamlılık ve tekrarlanmadır. Bu unsura göre, bir örf ve âdet kuralının hukuk kuralı haline gelebilmesi için uzun süreden beri uygulanıyor olması gerekir. Buradaki süreklilikten kasıt en azından ne zamandan beri uygulandığının o toplumdaki hiç kimse tarafından bilinmemesidir. Örf ve âdet hukukunun manevi unsuru genel inancıdır. Bu unsura göre, bir örf ve âdet kuralının hukuk kuralı haline gelebilmesi için toplum içinde o kurala uyulmasının zorunlu olduğu yönünde genel bir inancın olması gerekir. Son olarak, bir örf ve âdet kuralının hukuk kuralı haline gelebilmesi için onun "yaptırım" ile desteklenmesi gerekir. Bu da örf ve âdet kurallarına yasalar tarafından yapılan yollamalarla sağlanmaktadır.

Yardımcı Kaynaklar: Medeni Hukukun yardımcı kaynakları içtihatlar ve doktrindir.

Mahkeme İçtihatları: Mahkeme içtihatları, uyuşmazlıkların çözümünde önemli bir rol oynar. Yargısal içtihatlar, mahkemeler tarafından verilen kararlarda bir hukukî sorunun çözümünde izlenen yolu ifade etmektedir. Mahkemeler, önlerine gelen somut olayları çözmek için soyut hukuk kurallarını uygularlar. Bu durumda hukuk kuralı uygulayan hâkimler, soyut olan bu kuralları yorumlamak, anlamlarını araştırmak zorundadırlar. Böylece mahkemeler, hukukun oluşumuna büyük katkıda bulunurlar. Özellikle yüksek dereceli mahkemelerin kararları ilk dereceli mahkemeler için örnek oluşturur.

Doktrin (Bilimsel Görüşler): Türk Medeni Kanununda doktrin (bilimsel görüşler) açıkça hukukun kaynağı olarak kabul edilmiştir. Doktrin, hukuk bilimiyle uğraşan bilim adamlarının hukukî sorunlara ilişkin görüş ve düşüncelerini ifade etmektedir. Hukukun gelişmesinde bilimsel görüşlerin büyük bir önemi bulunmaktadır. Hukuk alanında faaliyet gösteren bilim adamları, olan hukuku yani pozitif hukuku eleştirmek suretiyle onun gelişmesine katkı yaptıkları gibi, olması gereken hukuk açısından da tekliflerde bulunmak suretiyle bilimsel görüşlerini ortaya koyarlar

MEDENİ KANUNUN UYGULANMASI

Hâkim, önüne gelen hukuki uyuşmazlığı çözebilmek için, öncelikle uygulayacağı hükmün açık ve seçik ifadesinden çıkan anlama göre kanunu uygulayacaktır. Kanunun sözü (lafzı); kanunun açık metni, maddelerin açık ve seçik olan ifadesi, kullanılan sözcüklerin anlamı demektir. Kanunun sadece sözüyle (lafzıyla) uygulanması, her zaman somut olayı çözecek nitelikte sonuçlar çıkarmayabilir. Çünkü ya kanunun sözü (lafzı), metni, ifadesi, dili açık ve seçik olmayabilir, ya da kanunun ifadesinde kullandığı sözcükler dil bakımından açık ve anlaşılabilir olmakla beraber, bunların hukuk alanında neyi ifade ettikleri, hukuk dilinde ne anlama geldikleri kolaylıkla saptanamayabilir.

Medeni Kanunun Yorumlanması

Yorum Türleri: Kanunların yorumlanması, yorumu yapan kişiye veya makama göre, yasama yorumu, yargısal yorum ve bilimsel yorum olmak üzere üçe ayrılır. Yasama yorumu, bizzat kanun koyucu tarafından yapılan yorumdur. Burada kanun koyucu, uygulamada kanun hükmünün nasıl anlaşılması gerektiğini bildirir. Yasama organı tarafından yapılan yorum da kanun gibi, bağlayıcı niteliktedir. 1924 Anayasası döneminde kanunların yorumlanması Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevleri arasında sayılmakta idi. Ancak bu yol 1961 Anayasası ile kaldırılmış olup, 1982 Anayasasında da öngörülmemiştir. Dolayısıyla yasama yorumu günümüzde geçerli değildir ve uygulanması mümkün değildir.

Yargı mercilerinin görevi, soyut hukuk kurallarını somut olaylara uygulamaktır. Bu çerçevede hâkimin önüne gelen olaya hukuk kuralını uygularken yaptığı yorum yargısal yorum olarak adlandırılır. Kanunların yorumu denildiğinde ilk akla gelen yorum yargısal yorumdur Bilimsel yorum, hukuk bilimiyle uğraşan çevreler tarafından yapılan yorumu ifade etmektedir. Bilimsel yorumun bağlayıcı niteliği olmamakla birlikte yargı kararları üzerinde dolaylı bir etkisi bulunmaktadır. Gerçekten de hukuk kavramlarının bilim adamları tarafından açıklanması, yargı kararlarına ışık tutar. Bu sebeple yargı yerleri, kararlarını alırken bilimsel çalışmalardan ve öğretiden büyük ölçüde yararlanırlar ve bilim adamlarının eserlerine atıf yaparlar.

Yorum Yöntemleri: Kanun hükmünü yorumlama yöntemlerini genel olarak üç ana grup altında toplamak mümkündür. Bunlar; deyimisel, tarihsel ve amaçsal yorum yöntemleridir. Deyimsel yorum yöntemi (lâfzî yorum) denilen bu yorum yönteminde, kanunun mantık ve deyim bakımından anlamını araştırmak esastır. Kanun metninde kullanılan kelimelerden, o hükmün ne anlama geldiği saptanmaya çalışılır. Burada yorum yapılırken kanunun metni ile bağlı kalınır ve metin dışına çıkılmaz. Tarihsel yorum yönteminde, kanun koyucunun iradesinin araştırılması esastır. Bu yapılırken, kanunun hazırlık çalışmalarına, komisyon ve Meclisteki konuşmalara, tartışmalara ve kanunun gerekçesine bakmak ve bunlardan yararlanmak gerekmektedir. Amaçsal yorum yönteminde, kanunlar uygulandığı zamanın gereklerine ve anlayışına göre yorumlanırlar. Kanunlar yorumlanırken, kanun metni yanında, kanunun amacını ve özellikle zamanın ihtiyaçlarını ve devrin anlayışını da gözden uzak tutmamak gerekmektedir.

Kanunların Yorumlanmasında Kullanılan Mantık Kuralları: Kanunların anlam bakımından uygulanmasında çeşitli mantık kurallarından yararlanılmaktadır. Hangi yorum yöntemi kullanılırsa kullanılsın, kanunların yorumlanmasında mantıksal bir zihin işlemi olan akıl yürütmeye dayanılır. Hâkimin karar verirken bazı mantık kurallarından yararlanması gerekebilir. Bu kuralların en önemlileri arasında "kıyas", "evleviyet yolu" ve "aksi ile kanıt yolu" sayılabilir.

Hâkimin Hukuk Yaratması: TMK. M. 1/II'ye göre, "*Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir*". Hukukun kaynakları arasında da tali kaynaklardan biri olarak açıklandığı üzere, bu hüküm ile kanun koyucu hâkime hukuk yaratma yetkisi vermiştir. Hâkim hukuk boşluğunu doldurmak üzere hukuk yaratma yetkisini kullanırken üç şekilde hareket edebilir. Bunlar; *kıyas, hukukun genel ilkeleri ve hâkimin tamamen orijinal bir hukuk kuralı yaratmasıdır*.

Boşluk Kavramı: Bir hukukî sorun hakkında, kanunda, örf ve âdet hukukunda ve diğer herhangi bir hukuk kaynağında kural yok ise bu durum "hukukta boşluk" anlamına gelir. Bazı konular hukuk dışı olduğu için bu konularda hukukî bir düzenlemenin yapılması beklenemez. Bu sebeple, bu alanlara ilişkin düzenlemenin bulunmaması kanunda boşluk anlamına gelmez.

Boşluk Türleri: Kanunda boşluk olduğu hallerde bu boşluk *kural içi boşluk* veya *kural dışı boşluk* olabilir. Kural içi boşluk, kanun koyucunun bilerek ve isteyerek bıraktığı boşluk hali olarak tanımlanabilir. Burada, adil bir çözümün bulunabilmesi uygulama ve bilime bırakılmıştır. Kural içi boşluk da kendi arasında *yollama alar (atışar)*, *genel kayıtlar*, *içi boş normlar* ve *tanımlama boşluğu* olarak dörde ayrılmaktadır. Kanun koyucu, bazı durumlarda düzenleme yapmaz, ama başka bir maddeye yollama yapar. Kanun koyucu, kural koyarken bazı kavramları tanımlamamıştır. Bu durumda tanımlama boşluğu söz konusu olur. Kural içi boşluğun dışında kalan boşlukların hepsi kural dışı boşluktur. Bu boşluk, kanun koyucu tarafından istenmeden bırakılan boşluklardır. Bu boşluğun sebebi, ya kanun koyucunun bu boşluğu görmemiş olması veya düzenleme yapmayı unutması ya da düzenleme ihtiyacı yaratan hukukî sorunun sonradan ortaya çıkmasıdır. Kural dışı boşluk da kendi içinde, *açık boşluk* ve *açık olmayan boşluk* olarak ikiye ayrılmaktadır. Açık boşluk, somut olaya uygulanacak bir hükmün olmaması halidir.

Açık olmayan boşluk halinde ise konuya ilişkin olarak bir düzenleme vardır. Ancak bu kuralın olduğu hali ile uygulanması adil olmaya sonuçların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Bu gibi durumlarda hâkim, kuralı daraltarak maddenin amacına uygun sınırlamaya gitmelidir. Doktrinde kabul edilen diğer bir boşluk çeşidi, *gerçek boşluk* ve *gerçek olmayan boşluktur*. Belli bir konu da kanunda hüküm olması gerekirken hiçbir hükmün bulunmamasına gerçek boşluk denilmektedir. Gerçek olmayan boşlukta ise, somut olaya uygulanacak bir kural olmakla beraber, bu kural olayın çözümü için tatmin edici değildir.

Hâkimin Takdir Yetkisi: Hâkimin hukuk yaratma yetkisinden farklı olarak bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Hâkimin hukuk yaratabilmesi için, gerek kanunlarda gerekse örf ve âdet hukukunda kural olmaması gerekir. Oysa hâkimin takdir yetkisini kullanırken elinde olaya uygulanacağı bir kural bulunmaktadır. Ancak burada, somut olayın önceden bilinmeyen özellikleri dolayısıyla, hâkime bir değerlendirme, bir tercih yapma yetkisi tanınmaktadır. Bazı kanun hükümlerinde hâkimin takdir yetkisini kullanması gerektiği açıkça belirtilmektedir. Örneğin, TMK. m. 182'nin başlığı "Hâkimin takdir yetkisi" şeklindedir. TMK. M. 4'de de, hâkimin takdir yetkisini nasıl kullanacağı belirtilmektedir. Bu hükmeye göre, "*Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir*". Bazı durumlarda, kanunda açıkça hâkimin takdir yetkisine sahip olduğu belirtilmez. Fakat kanunda kullanılan deyim ve kelimelerden hâkime takdir yetkisinin tanıdığı sonucu çıkarılabilir

Bu Özeti tamamladık, Çıkarmış Sorularını, Deneme Sorularını a dresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/medeni-hukuk-i-ady212u?search=HUK105U>